

(Херсон)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

ІЗ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

Метою статті є визначити основні проблеми, які постають перед перекладачем під час перекладу юридичних текстів із турецької мови та надати рекомендації щодо їх розв'язання.

Ключові слова: юридичні тексти, юридична термінологія, синоніми, граматичні конструкції.

This article aims at defining the main problems which the interpreter faces while translating legal texts from Turkish language and provide recommendations for their solving.

Key words: legal texts, legal terminology, synonyms, grammatical constructions.

Протягом життя людина стикається з різними обставинами, які потребують звертання до професійного юриста. Найчастіше документацію доводиться відтворювати іноземною мовою, наприклад, для отримання робітничої вакансії закордоном, вступу до зарубіжного ВУЗу, успішного проведення ділових операцій, набуття права проживання у тій чи іншій державі. В таких випадках не обійтися без послуг професійного перекладача.

Переклад документації фізичних та юридичних осіб можна охарактеризувати, як "переклад текстів, які відносяться до області права й використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які говорять різними мовами" [7, с. 123]. Оскільки право є предметною областю, пов'язаною з соціально-політичними та культурними особливостями країни, юридичний переклад представляє собою непросте завдання, вважається одним з самих складних видів перевизначення тексту у середовище перекладачів, тому що для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу має бути особливо точною ясною та достовірною.

Тексти юридичного характеру володіють високим ступенем перекладає мості, мають "клишированну форму, и информация, содержащаяся в них, должна оформляться раз и навсегда установленным образом, согласно строгим конвенциям" [5, с. 17]. Проте було б помилково вважати, що для успішного перекладу достатньо досконально освоїти термінологію та правила оформлення подібного виду текстів. В дійсності виявляється, що цього мало. На прикладі юридичного перекладу можна зовсім точно затверджувати, що необхідно ще й досконально розбиратися у культурних особливостях носіїв вихідної мови, у специфічних конструкціях, належних тільки їм.

Особливості взаємозв'язку мови та права з часів цікавлять мовознавців та правознавців. Діалог цих наукових сфер, який почався у Германії ще на початку 19-го сторіччя, з того моменту ще більше поширювався, підживлюючись новими суспільно значними темами. Наприклад, у 70-х роках 20 сторіччя скріпленню співпраці правознавства та лінгвістики значно сприяла "вимога суспільства зрозумілу громадянам мову відомчих закладів" [4, с. 76] у 80-х та 90-х роках обговорювання нових формулювань законодавства, які забезпечували рівноправність чоловіків та жінок, проходило при участі лінгвістів. "В останні роки одним з найважливіших факторів у розвитку цього діалогу є

процес правової гармонізації у Європейському союзі” [7, с. 124], а також розвиток торгівлі та нових засобів комунікацій, в наслідок чого, зростає увага до питань міжмовної комунікації у сфері права.

Питаннями мов та права займається розділ науки, який зветься в науковій літературі “legal linguistics” (“правова лінгвістика”). Німецький вчений-лінгвіст Адальберт Подлех “правовою лінгвістикою” називав “сукупність всіх методів та результатів досліджень, які стосуються питань зв’язку мови та правових норм, й відповідають вимогам сучасної лінгвістики”. Сучасне розуміння правової лінгвістики значно поширилося, тому що “змінилися вимоги сучасної лінгвістики, яка пройшла за ці роки довгий шлях розвитку” [3, с. 70]. У зв’язку з цим змінилося співвідношення мовознавства та правознавства у вивченні мовних питань у правовій сфері й значно зросла роль лінгвістичних досліджень в цій області.

Питання про те, мова права особливою мовою та чи є ця спеціальна мова внутрішньо єдиною, складає одну з традиційних областей досліджень правової лінгвістики.

На відміну від спеціальних областей, як наприклад, техніки або природознавства, де терміни визначають конкретні предмети й можуть бути зображені крайньою мірою графічно, що дозволяє достатньо легко означити склад поняття та співвіднести поняття з його мовним визначенням, “мова права визначає абстрактні поняття й зв’язки між ними” [1, с. 47].

“Правові поняття й норми можуть бути визначені тільки за допомогою мови” [7, с. 121]. Мова є єдиним робітничим інструментом юриста, інструментом, який має бути добре приналежним для роботи з “робочим матеріалом”, тобто з системою правових відношень, щоб забезпечити її функціонування. Таким чином “мова права має бути, з одного боку, єдиним, щоб забезпечити єдність правової системи” [2, с. 142]. З другого боку він має застосовуватися для різних цілей, тобто в різних сферах юридичної діяльності.

Юридичний переклад не даремно вважається одним найбільш складних видів перекладу. У багатьох випадках це обумовлено тим, що при перекладі юридичних текстів, звичайних навичок перекладача не достатньо. “Юридичний переклад не може бути здійснений коректно без використання спеціальних пізнань у відповідній області права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин [5, с. 19]. Необхідно орієнтуватися в діючому законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою та знати про особливості використання іноземною юридичною термінологією в конкретному контексті. Юридичний переклад завжди сукупний з означеними труднощами – зокрема, неможливо перекласти нормативний акт, договір та інші документи, не розбираючись у тонкощах використання турецької юридичної термінології.

Останнім часом дослідження юридичної термінології турецької мови набуває актуальності у зв’язку зі збільшенням обсягу перекладу комерційної та юридичної документації та кореспонденції, які виникли у результаті скріплення турецько-українських та турецько-європейських відношень. Необхідність підвищення якості підготовки перекладачів у даній області стимулює лінгвістичне вивчення вказаної термінології й підвищує інтерес до неї з боку лінгвістів та інших фахівців. Проте не дивлячись на велику кількість робіт в області турецької лексикології, як у вітчизняній так і в зарубіжній тюркології юридична термінологія недостатньо вивчена.

Юридична турецька термінологія не є гомогенним утворенням, а являє собою конгломерат істинно тюркських та запозичених термінологічних одиниць. Як зазначає Е.В. Севортян, ця лексика містить велику кількість елементів південно-західних мов, завдяки чому створилося багато синонімів. Існують також спеціальні словники, які містять синоніми. Проте більшість з них не

відображує весь зміст терміну. Турецька фраза “müteselsil kefil” – відмінний приклад цього. Словники дають значення “спільний поручитель”. На перший погляд дуже легко, але не в турецькому законодавстві. В турецькій правовій системі існує два види поручителів: “adi kefil”, що означає “суспільний поручитель” та “müteselsil kefil”. Слово “müteselsil” значить “спільний” або “тривалий, як у ланцюзі”. Отже що це значить? Багато, якщо ви кредитор або “müteselsil kefil”. З “суспільним поручителем” кредитор має, по-перше, вичерпати всі засоби юридичного захисту боржника, перш ніж шукати судового захисту у “суспільного поручителя”. С “müteselsil kefil” кредитор не мусить робити цього. Він може спочатку подати позив без стягнення грошей з головного боржника. Розвиток юридичної термінології турецької мови у ХХ сторіччі відбувається двома основними шляхами: 1) запозичення юридичних термінів з європейських мов: на початку ХХ сторіччя з французької, а після другої світової війни – з англійської мов; 2) утворення юридичних термінів (частіше за все турецьких еквівалентів для запозичених термінів) фахівцями Турецького лінгвістичного товариства та ряду інших організацій. Встановлено, що процес нормалізації та кодифікації юридичної термінології сучасної турецької мови не завершений, а проблема її розробки та упорядкування являє собою одну з актуальних та теоретичних та практичних завдань турецького мовознавства. Про це свідчить створення у Турецькому лінгвістичному суспільстві робітничої групи за стандартизацією юридичної термінології. Утворення вказаної робітничої групи було затверджено 29 липня 2004 року керівництвом Вищого товариства культури, мови та історії імені Ататюрка.

При утворенні юридичних термінів турецької мови найбільш продуктивним є синтаксичний спосіб. Лексичні одиниці, утворені цим способом, складають біля 75% від загальної кількості слів юридичної термінології. Серед термінологічних словосполучень переважають двослівні терміни. Двокомпонентні словосполучення юридичної термінології турецької мови поділяють на дві основні групи: ізафетні та неізафетні словосполучення. До найбільш поширених способів утворення юридичних термінів сучасної турецької мови відноситься також запозичення. Виявлені наступні види запозичення: а) матеріальне запозичення; б) калькування; в) змішане запозичення. За джерелом запозичення юридичної термінології турецької мови виділяють терміни, запозичені з арабської та персидської мов. Також поширення набула афіксація. Найбільш продуктивними афіксами при утворенні юридичних термінів є афікси –сі (який має вісім варіантів), та/те, -lik, -iş, -ici (чотири варіанти), -im (п'ять варіантів), який використовується при утворенні термінів-іменників; -li та -siz (чотири варіанти), які використовуються для утворення прикметників; la/-le, -lan/-len, -laş/-leş, -landır/-lendir, -laştır/-leştir, які використовуються для утворення термінів-дієслів. До числа малопродуктивних способів утворення юридичних термінів турецької мови відноситься конверсія, морфолого-синтаксичний спосіб (термінологізація та транстермінологізація). Явище полісемії в економічній термінології турецької мови не одержало широкого розвитку. При цьому більшість багатозначних термінів являють собою однокладні слова. Словосполучення, як правило, однозначні. Багатозначними є, перш за все, віддієслівні іменники. В юридичній термінології турецької мови багатозначність виникає частіше всього на основі метонімічного переносу значення. Крім того, встановлено, що полісемія деяких юридичних термінів турецької мови є результатом багатозначності ряду афіксів, за допомогою яких утворюються ці слова.

Юридичній термінології сучасної турецької мови характерна перевага варіантів термінів, кількість власно синонімів відносно невелика. Серед варіантів юридичних термінів виявлені формально-структурні та ономасіологічні варіанти.

Приклад перекладу уривку юридичного тексту з турецької мов на українську:

SPORDA ŞİDDET VE DÜZENSİZLİĞİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Kanun No. 6222

Kabul Tarihi: 31/3/2011

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesidir.

ЗАКОН ПРО ЗАПОБИГАННЯ НАСИЛЬСТА ТА БЕЗЛАДДЯ У СПОРТІ

Закон № 622

Дата прийняття: 31.03.2001 р.

ПЕРША ГЛАВА

Мета, область дії та визначення

Мета

СТАТТЯ 1 – (1) Метою цього закону є запобігання безладь та насильства до проведення змагань, під час їх та після, на спортивних майданчиках та належних до них територіях, у місцях постійного або тимчасового зосередження уболівальників, на маршрутах, які прибувають до місць проведення змагань або відїзжають звідти.

На наш погляд, юридичний переклад є одним з найбільш затребуваних видів перекладу на цей час. Постійно зростає попит на послуги перекладачів, які спеціалізуються саме в цій області. Правова лінгвістика – відносно нова, ще недостатньо розвинута наука, тому специфіка юридичного перекладу не освітлена достатньо в літературі й потребує більш глибокого аналізу та серйозних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антелава Г.І. Реформа современной турецкой лексики / Г.І. Антелава. – Дисс. ... канд. филол. наук. – Тбилиси, 1970. – С. 45–48.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М: Едиториал УРСС, 2004. – С. 141–150.
3. Барандеев А.В. Основы научной терминологии: Учебное пособие / А.В. Барандеев. – М.: Мир книги, 1993. – С. 67–89.
4. Баскаков А.Н. Особенности формирования терминологии в разных социальных условиях функционирования языка / А.Н. Баскаков. – М.: Советская социологическая ассоциация, 1970. – С. 73–76.
5. Баскаков А.Н. Современная турецкая юридическая терминология и ее лексикографическое оформление / А.Н. Баскаков // Тюркская лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1971. – С. 16–21.

6. Баскаков А.Н. Языковая политика Турецкого лингвистического общества / А.Н. Баскаков // Социолингвистические проблемы развивающихся стран. – М.: Наука, 1975. – С. 89–93.
7. Беляева С.А. Синоним – дублет вариант? / С.А. Беляева // Омосемия и омография в естественных и машинных языках. – Владивосток: ДВНЦ АН СССР, 1986. – С. 120–124.